

Senterpartiet

Nær folk - I hele Nordland

Valgprogram 2019 - 2023

Innholdsfortegnelse

Vi tror på hele Nordland	3
Levende bygder, grønne byer, små forskjeller	4
Sjøråderett og folkestyre	6
Forsvaret	7
Fylkeskommunen som regional utvikler	8
Næring, nyskaping og industri	9
Jord og skogbruk	11
Fiskeri og havbruk	14
Samferdselsfylket Nordland	16
Infrastruktur	18
Helse og omsorg	20
Kultur og frivillighet	22
Utdanning og forskning	23
Energi og miljø	26
Ungdom	29

Vi tror på hele Nordland

- *Kjære nordlending!*

Samfunnet i Nordland er tuftet på langsiktig og bærekraftig forvaltning av ressurser, et sterkt fellesskap og tillit mellom mennesker. Senterpartiet vil legge til rette for vekst og utvikling i alle deler av fylket, i by og bygd. Vi vil at Nordland skal bestå av gode og livskraftige lokalsamfunn som gir folk trygghet, tilhørighet og identitet – med tjenester nær folk.

Senterpartiet vil bygge samfunnet nedenfra, med frie, selvstendige mennesker som tar ansvar for eget liv, for fellesskapet og for naturen. Vi vil jobbe for små sosiale, geografiske og økonomiske forskjeller, og desentralisering av makt og bosetting. I tråd med partiets formålsparagraf skal vi legge vilkårene til rette for en harmonisk samfunnsutvikling. Et levende folkestyre, bygget på den kristne og humanistiske kulturarven, er en forutsetning for folkets trivsel og landets fremgang – også i Nordland.

Lav innbyggervekst og fraflytting utgjør den største utfordringen for fylket vårt. Senterpartiet ønsker å jobbe aktivt for å snu dette, gjennom tilrettelegging for et allsidig næringsliv, god og sikker infrastruktur, allsidige og spredte utdanningstilbud som gir ungdom den kompetansen fylket trenger. Vi vil ha gode helsetjenester for alle innbyggere, og offentlige tjenester som ivaretar alle i fylket. Vi vil ha kultur- og idrettstilbud som gjør lokalsamfunnene våre attraktive, og vi vil ha mer fokus på ungdoms psykiske helse. Vi trenger mer arbeidskraft i tida som kommer, og det er viktig å legge til rette for god integrering og inkludering av tilflyttere til fylket vårt.

Nordland er et ressursrikt fylke. Vi vil sikre at nåværende virksomheter får rammevilkår som gjør dem best mulig rustet for å møte morgendagens muligheter og utfordringer. Vi vil utnytte våre ressurser på en bærekraftig måte, og vi vil øke aktiviteten i fylket gjennom bruk, ikke vern. Samtidig er det viktig for Senterpartiet at verdiskapingen skjer mest mulig lokalt, og at kommuner som eiere av arealressurser får direkte godtgjørelse for bruk. Vi vil at Nordland ikke bare skal være et fylke som eksporterer uforedlede råvarer, men også i større grad skaper lokale verdier gjennom mer foredling, innovasjon og fremtidsrettede løsninger.

Vi vil ta hele Nordland i bruk. Et sterkere Senterparti i fylket vil merkes gjennom politikk som ivaretar alle innbyggere, hindrer unødvendig sentralisering og tar folk på alvor. Vi vil jobbe for styrket beredskap, vi vil ha kontroll over egne ressurser, og vi vil prioritere arbeidsplasser i eget fylke og eget land. Vi skal bidra til en politikk som gjør at Norge fortsatt produserer den reneste og tryggeste maten, både til lands og til vanns. Senterpartiet mener det er viktig å ta vare på egne primærnæringer, produsere varene nært forbruker for å unngå unødvendig og miljøbelastende transport, og vil jobbe for større grad av selvforsyning av matvarer.

Det er langt dette landet – og det meste er nord.

Levende bygder, grønne byer, små forskjeller

- *Like muligheter for alle*

Senterpartiet har i alle år lagt til grunn en forståelse av det norske samfunn som en helhet, der byer og bygder, sentrum og periferi, hver for seg og i samhandling er verdifulle deler av Norge. Det er i samhandling og forståelse borgerne imellom at det norske velferdssamfunn har vokst fram til å bli et av verdens beste samfunn å bo og leve i.

Senterpartiet mener at borgerne skal ha like retter til å ta del i den nasjonale velferd uavhengig av bosted. Senterpartiet arbeider for små forskjeller langs ulike dimensjoner. Den kanskje viktigste er at det skal være små forskjeller om man velger å bo og leve i by eller bygd.

Vi opplever i dag en sterkere polarisering mellom landets få, men store og voksende byområder, og det som beskrives som distrikts-Norge. En slik polarisering oppleves nå også å øke mellom sentrum og periferiområder i et distriktsfylke som Nordland. Det er derfor viktig at vi har en politikk i fylket som utjamner ulikheter, og sikrer like muligheter innenfor eksempelvis IKT, utdanning, arbeidsplasser, helse og infrastruktur inkludert bredbånd.

Norge og Nordland har betydelige ressurser i form av blant annet fiskeri, havbruk, natur for opplevelser og reiseliv, jord- og skogbruk, mineraler, olje, gass og energi. Å sikre at dette er ressurser som aktivt blir del i verdiskapningen er et vesentlig bidrag til at både sentrum og periferi sikrer sin velstand og utvikling.

Nordland Senterparti er derfor sterkt kritiske til de endringene som skjer i inntektssystemet for fylkeskommunene, som resulterer i at distriktsfylker som Nordland har fått og fortsatt får store reduksjoner i statlige overføringer. Dette

har ført til at det er svært vanskelig å opprettholde et nødvendig og godt nok tilbud innen tannhelse, skole og samferdsel for fylkets innbyggere. Dersom vi vil ha bosetting og næringsutvikling i hele landet, trengs en aktiv politikk nasjonalt som legger til rette for det.

Det er videre viktig å erkjenne at matproduksjon i arktiske områder har sin pris. Vi har få arealer som ligger til rette for omfattende stordrift og industrilignende dyrehold, men produserer mat av beste kvalitet gjennom god kunnskap og god utnyttelse av tilgjengelige ressurser. Klimaendringer gjør at den arktiske matproduksjonen kommer til å få svært stor betydning i framtida, og det er derfor viktig at det legges til rette for en økning av produksjonen i vår landsdel, og da må det legges til rette for nydyrking og utvikling av eksisterende produksjon. På bakgrunn av dette sier Nordland Senterparti nei til det foreslåtte myrdyrkingsforbudet. Vi trenger også å løfte frem den viktige betydningen landbruk og skogbruk har når det gjelder karbonlagring gjennom fotosyntesen, og vi må prioritere de fortrinn lokal produksjon gir.

Senterpartiet ønsker en politikk som tar utgangspunkt i det som fungerer bra i vårt land, og som styres nedenfra. Vi ønsker ryddige og gode prosesser med stor grad av involvering fra berørte når endringer skal gjennomføres. Senterpartiet advarer mot en byråkratisk nasjonal sentralstyring, der store deler av distrikts-Norge blir satt på sidelinja. Vi skal sammen dra landet vårt i riktig retning slik at alle, uavhengig av bosted, sikres gode liv og like muligheter.

Sjøråderett og folkestyre

- *Lokale ildsjeler vet best*

Senterpartiet mener at folk skal kunne bestemme utviklingen i eget lokalsamfunn gjennom lokale folkevalgte både i bygd og by. Denne forståelsen er det også som ligger til grunn for partiets slagord «*Nær folk*». Vi vil ha lokalt demokrati i stedet for økt byråkrati og embetsverkstyre.

EØS-avtalen er en særordning i internasjonal målestokk, der en part ensidig gir opp sjølråderetten, for at begge parter får gjensidig tilgang til hverandres markeder. EU har mer enn 200 handelsavtaler med land over hele verden. Alt ligger til rette for at Norge kan ha frihandelsavtale med EU.

Forvaltning av vernede områder og rovvilt skal skje i lokale styrer som ikke overstyres av andre. Statskog og Nordlands allmenninger skal ikke selges til kapitalsterke aktører, men forvaltes av lokale styrer etter fjelloven med fokus på utmarksnæringer, jakt, fiske og friluftsliv.

- Ja til nasjonal sjølråderett. Nei til EU og nei til EØS.
- Ja til mulighet for offentlige tjenester i framtida.
- Ja til folkestyre. Nei til sammenslåing av kommuner mot innbyggernes vilje.
- Ja til lokal forvaltning. Nei til overstyring av lokalt skjønn.
- Ja til omkamp om ACER. Nei til nye utlandskabler for eksport av norsk elektrisitet.
- Ja til lik lov for hele landet, ja til innføring av fjelloven i Nordland.

Forsvaret

- Tilstedeværelse i Nord skaper trygghet

Forsvaret er en viktig aktør i Norge og Nordland. Den økte militære aktiviteten utenfor Nordlandskysten viser viktigheten av et sterkt tilstedeværende forsvar i nord. Forsvaret må derfor styrkes for fremtiden, ikke bygges ned. Per nå huser Nordland blant annet Forsvarets operative hovedkvarter, Heimevernsdistrikt 14- og 16, Marinejegerkommandoen, Kystvakten, Andøya- og Evenes flystasjon.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen har spisset seg etter 2014, og et relevant forsvar i Nordland er stadig mer aktuelt. Dagens regjering fører en forsvarspolitikk Senterpartiet er kritisk til. Forsvaret må derfor styrkes for fremtiden, ikke bygges ned.

Nordland Senterparti mener:

- Forsvaret som helhet må styrkes, og at Nordland i fremtiden skal inneha den militære tilstedeværelsen som i dag.

Fylkeskommunen som regional utvikler

- *Ta hele fylket i bruk*

Med 44 kommuner og et aktivt næringsliv har Nordland alle muligheter for å bygge en god fremtid. Senterpartiet mener at vi skal bruke de mulighetene som finnes i fylkeskommunen for å bidra til vekst, trivsel og sikkerhet for innbyggerne. For Senterpartiet er det viktig at fylkeskommunen tar rollen som aktiv tilrettelegger med klokskap og forutsigbarhet. Slik sikrer vi motivasjon til å satse blant næringslivet, kommuner og ikke minst innbyggerne.

Senterpartiet mener vi skal bruke hele fylket med alle mulighetene dette gir. Erfaringen tyder på at en aktiv omlegging til politikk for mer enn de største byene vil øke eksportverdien ut fra Nordland. Senterpartiet mener det er naturlig at fylkeskommunen også skal være en pådriver for omlegging fra sentralt hold.

Fylkeskommunens viktigste oppgave er å legge til rette for innbyggerne ved å tilby de tjenester som etterspørres og som gir mulighet for utvikling av vårt fantastiske fylke. For Senterpartiet er det naturlig at fylkeskommunens fremste oppgave er å legge til rette for en fremtid i *hele* Nordland.

Næring, nyskaping og industri

- *Nye attraktive arbeidsplasser skaper vi sammen*

For å utnytte Nordlands potensial for verdiskaping er det viktig at det bor folk der ressursene er. Vi trenger livskraftige lokalsamfunn i hele fylket. En sterk og aktiv distriktpolitikk med satsing på samferdsel, lokal næringsstøtte og riktig skatte- og avgiftspolitikkk vil gjøre det mer attraktivt å skape arbeidsplasser og øke verdiskapingen i landsdelen. Det offentlige skal være en medspiller for alle som vil skape arbeidsplasser.

Satsing på romfart og dronevirksomhet vil skape nye teknologiarbeidsplasser og være viktig for den fremtidige næringsutviklingen i Norge. Senterpartiet støtter arbeidet med opprettelsen av satelittoppskytingsbase og etablering av dronesenter på Andøya.

Et næringsliv bygd på fremtidsrettet teknologi vil sikre Nordland verdiskaping og nye inntekter. Senterpartiet vil satse på et grønt næringsliv, fornybare ressurser og moderne industri. Rekruttering til landbruk og fiskeri må prioriteres da dette er næringer som bidrar med arbeidsplasser lokalt, regionalt og nasjonalt.

Senterpartiet mener god infrastruktur, kompetanseheving, samt økt tilgang på risikovillig kapital, er noen av de viktigste tingene som må på plass for at næringslivet skal kunne utvikle sterke, konkurransedyktige bedrifter for fremtiden.

Når andre eier produksjonsmidlene er det viktig at så mye som mulig av inntektene som skapes her forblir i fylket. Nordland Senterparti vil arbeide for følgende prinsipper ved utnyttelse av naturens ressurser: Lokalsamfunn som avstår verdifulle naturressurser eller areal til naturressurser har en legitim rett til en andel av verdiskapingen. Vi støtter kommunene i kravet om produksjons eller arealavgift fra oppdrettsvirksomhet, og vil arbeide for at kommunene får en andel av den verdiskaping som for eksempel vindkraft eller mineralutvinning innebærer.

Senterpartiet vil arbeide for at:

- Nordland skal sikres betydelige inntekter, arbeidsplasser og næringsutvikling fra olje- og gassproduksjonen som allerede finnes i fylket gjennom blant annet ilandføring av gass.
- Gode posttjenester til alle i fylket.
- Det ut fra dagens kunnskapsgrunnlag ikke skal gjennomføres en konsekvensutredning etter petroleumsloven med tanke på olje- og gassutvinning utenfor Lofoten og Vesterålen.

- Investeringer i kraftnettet skal gi næringslivet trygg og stabil tilgang på kraft.
- Kraftkrevende industri skal ha tilgang på norsk fornybar energi til lavest mulig pris.
- Nordland skal stimulere gründervirksomhet blant annet gjennom entreprenørskapsarbeid og ungdomsbedrifter.
- Økt satsing på grønt reiseliv og opplevelseturisme.
- Næringsfondene i kommunene skal styrkes og unge skal prioriteres.
- Ved utlysning av anbud og ved kjøp av varer og tjenester skal det legges til rette for lokale tilbydere ved å vektlegge lokal kunnskap og leveringstrygghet.
- Alle innbyggere i fylket må sikres god mobiltelefondekning og tilgang til bredbånd
- Mer råstoff må videreføres lokalt.
- Innovasjon Norge må fortsatt ha en viktig rolle i utviklingen av næringslivet i fylket.

Jord og skogbruk

- *Matproduksjon på norsk areal = Matproduksjon på norske ressurser*

Landbruksnæringen i fylket omfatter jordbruk, skogbruk, reindrift samt tilhørende tilleggsnæringer. Jordbruksarealene var i 2018 på 557 540 dekar og det var i underkant av 2000 gårdbrukere. Dette utgjorde ca 5,6% og 5,3 % av landets jordbruksarealer og bruk. Mer enn 99 % av jorda i Nordland brukes til grovfôrproduksjon. Grovfôret danner grunnlag for foret som brukes i et moderne storfe og sauehold. I tillegg har Nordland en ikke ubetydelig

svineproduksjon. Den årlige kjøttproduksjonen i disse produksjoner ligger på omkring 15 000 tonn, og melkeproduksjonen er i overkant av 100 millioner liter. Knappt 1,4% av fylkets landareal er jordbruksareal. I tillegg har beiteressurser i utmark stor betydning for saue- og reindriftsnæringa.

Nordland har et samlet produktivt skogareal på omkring 6,4 millioner dekar. Dette er om lag likt fordelt med halvparten sør for og like mye nord for Saltfjellet på litt over 10.600 eiendommer. Største enkeltskogeier i fylket er Statskog, med eierskap til ca. 42% av totalt areal i fylket vårt.

Senterpartiet tror på vern gjennom bruk, men i Nordland foreslås stadig nye skogområder vernet. Forskning viser at aktivt skogbruk med hogst og planting binder opp langt mer CO₂ enn gammel urørt skog som ikke hugges.

Senterpartiet støtter derfor et aktivt skogbruk som dekker skog-industriens behov for skogsvirke. Dette er bedre klimapolitikk, og viktigere for miljø og klima, enn skogvern.

Senterpartiet jobber for lokal forvaltning av lokale ressurser, og mener derfor at fjelloven bør innføres som forvaltningsmodell for all statsgrunn i Nordland og Troms.

Nordland reinbeiteområde er inndelt i 12 reinbeitedistrikter, med ca 15 000 rein i vårflokk, fordelt på de rundt 40 familieenhetene (Siida) som driver med reindrift. Samlet produksjon var i 2018 i overkant av 60 tonn reinkjøtt. Det har vært stor tilbakegang i produksjonen de siste årene, dette hovedsakelig på grunn av store rovdyrtap. Reindriften i fylket vårt er viktig både som ei distrikts- og utmarks-næring, men også som bærebjelke for den samiske kulturen i fylket vårt. Det er derfor svært viktig med gode rammebetingelser for reindriften.

Landbrukets tilleggsnæringer omfatter ulike virksomheter som for eksempel videreforedling, reiseliv, opplevelsesproduksjon, sagbruk, baking, grønn omsorg og mye mer. Det har vært satset en del på dette de siste ti år, som en moderne variant av nordlandsbondens sysler.

Nordland er et lappeteppe av mange viktige beiteområder og kalvingsområder. Bestanden av de store rovdyra holdes kunstig høy fordi beitenæringas dyr utgjør en stor del av rovdyras mat. Tap av beitedyr må føre til rask felling av rovvilt. Senterpartiet mener rovviltforliket må følges opp og bestandsmåla for de store rovdyra må revideres. I prioriterte beiteområder skal det være minimalt med rovdyr.

Senterpartiet mener:

- At Nordlands matproduksjon må sikres og utvikles. Dette for å bygge opp og ivareta den regionale matsikkerheten, sysselsettingen og ikke minst være en bidragsyter for å nå nasjonale mål om økt matproduksjon i takt med økende befolkning.
- Matproduksjonens betydning for bosetting, sysselsetting og kulturlandskapsskjøtsel i Nordland må kommuniseres bedre.
- Landbruksfagutdanninga på så vel Kleiva og Marka må sikres og utvikles.
- Dyrka og dyrkbare arealer er en svært knapp ressurs som ikke må bygges ned. I konfliktsaker mellom vern og bruk skal matproduksjon gis høy prioritet.
- Det må settes inn tiltak som sikrer rekruttering av nye matprodusenter og lette generasjonsskifter på gårdene.

- Det er viktig å sikre en struktur som gir både små og store produsenter betalt for sin arbeids- og kapitalinnsats nedlagt i ren, norsk matproduksjon.
- Regional plan for landbruk i Nordland, vedtatt av Fylkestinget i 2018, må følges opp.
- Konesjonsloven skal bestå.
- Videre utvikling av arktisk matproduksjon som merkevare.
- Rovviltpolitikken skal bygge på prinsippene om regional forvaltning. Effektivt uttak av skadedyr er en del av denne forvaltningen.
- Sikre et sterkt jordvern.
- Stimulere til økt lokal videreforedling av landbruksprodukter.
- Arbeide for å hindre forbud mot nydyrking av myr.

Fiskeri og havbruk

– Livsviktig og sentral for Nordlandskysten

Senterpartiet mener fiskerinæringen i Nordland må gis rammer slik at næringen fortsatt kan bidra til verdiskapning, arbeidsplasser og aktivitet langs hele kysten.

Senterpartiet mener deltakerlovens og salgslovens grunnprinsipper må bestå. Med dette mener vi at fiskeflåten fortsatt skal være eid av fiskerne. Prinsippet om at den som drifter havet også skal eie fartøyet er viktig for Senterpartiet. Det vil stimulere til livskraftige kystsamfunn.

Ressursene i havet og langs kysten er fellesskapets eiendom, og må sikres for framtidige generasjoner gjennom bærekraftig forvaltning og nasjonal råderett. Senterpartiet vil kjempe mot alle forslag som kan føre til at kvotene blir børsnotert.

Senterpartiet mener at leveringsplikten for trålerne skal gjeninnføres. En uthuling eller avvikling av denne plikten fører til nedleggelse av viktige arbeidsplasser i fiskerisamfunnene og skaper utfordringer for den mindre flåten når landanleggene trues.

Havbruksnæringen er en viktig eksportnæring for landet og en enorm aktivitetsskaper langs Nordlandskysten. Nordland er landets største eksportfylke og næringen bidrar med viktige arbeidsplasser og verdiskapning.

Senterpartiet mener at:

- Deltakerloven og salgsloven må stå urørt. En uthuling av den vil medføre at andre aktører enn fiskerne overtar eierskapet til kvotene. Det er da kort vei til å selge ut av landet.
- Det må ikke gis åpning for strukturering av båter under 11 meter. Denne flåtegruppen er en viktig inngangsport for unge til å komme inn i fiskeriene.
- Trålernes leveringsplikt må gjeninnføres. En avvikling av denne plikten vil kunne føre til nedleggelse av viktige arbeidsplasser i fiskerisamfunnene.
- Kommunene skal få mer igjen av verdiskapningen fra oppdrettsnæringen i form av en produksjons - eller arealavgift.
- Kommunene må få en større andel av vederlaget som blir betalt ved nye konsesjoner.

- Kystkommuner må stimuleres til økt tilrettelegging for havbruksnæringer.
- Nordland Senterparti ønsker ei oppdrettsnæring som har minimal påvirkning på miljøet. Vi vil legge til rette for forskning på lav- og nullutslippsanlegg for bedre sykdomskontroll og miljøstatus, og ikke minst for å kunne utnytte ressursene som i dag går til havbunnen og anses som et problem.

Samferdselsfylket Nordland

- *Samferdsel er grunnleggende i samfunnsmaskineriet i Nordland*

Senterpartiet vil ruste opp infrastrukturen for å gjøre hverdagen enklere for folk, for å bedre miljøet, gjøre samfunnet mer framtidsrettet og for å gi næringslivet bedre konkurransekraft. Dette vil styrke distriktene og byene og være et virkemiddel for å skape grunnlag for optimisme og vekst.

Senterpartiet mener:

- Fylkesveiene har langt fra den standarden som er nødvendig. Senterpartiet vil benytte alle muligheter for å få fortgang i utbedringsarbeidet. Dette gjelder strekninger som trenger tunnelløsninger og bruer, bedre og bredere veier. Blant annet må gode finansieringsordninger utnyttes fullt ut. Nordland Senterparti mener også at man må jobbe for at kompensasjonen gjenopptas fra statlig hold. Utbedring av Fylkesvei 17 (Kystriksveien) er hovedsatsingsområdet på de nye fylkesveiene.

- Ferjeflåten må fornyes både med hensyn til bedre kapasitet, regularitet, komfort og klimaforhold. Fylkeskommunen må i dette arbeidet styrke sin anbudskompetanse. Forsere innfasing av null og lavutslipps-ferger.
- Hurtigbåttilbudene må sikres og tilpasses næringens behov og befolkningsutviklingen. Dette er "veien" for øyboerne i svært mange kystsamfunn. Kystgodstrafikken er en viktig og et nødvendig supplement eller hovedtilbud flere steder. Fylkeskommunen må her ta ansvar. Tilbudene må få større stabilitet.
- Busstilbudet må sikres og koordineres med andre transporttilbud.
- De fleste kommuner bør ha en kollektivplan der bussrutene vil være av sentral betydning. Det må i større grad legges til rette for null og lavutslipp.
- Nullvisjonen for antall drepte i trafikken skal være styrende for alle deler av transportsektoren.
- Samferdselspolitikken skal bidra til å nå målene i klimapolitikken. Reduserte kollektivsatser bør derfor vurderes.
- "Heim for en 50 – lapp" bør gjeninnføres.
- Rabattordningene for ungdom bør styrkes og være gjeldende på alle buss, tog og båtruter. Herunder bør en ordning som er gjennomgående for de tre nordligste fylkene utredes. Ungdom reiser mye på tvers av de tre fylkene og mange er ungdom i studier frem til de er 30 år. 300 kroner bør være prisen.
- Etablere bestillingsbuss for å gi et godt kollektivtilbud til bygder uten fast bussforbindelse.
- Nordland Senterparti vil opprettholde dagens ordning med ei regulert taxi-ordning.

Infrastruktur

- *Når andre legger grunnlaget*

Nordland er et stort og langstrakt fylke. Storting, og ikke minst regjering har et stort ansvar for at det skal bli gode nok kommunikasjoner i fylket. Senterpartiet mener at fylket aktivt skal jobbe opp mot storting og regjering for å få bedre vilkår.

Europaveiene er viktige samferdselsårer gjennom Nordland. Uten disse i god nok stand er det vanskelig å få varene og menneskene raskt og trygt frem.

Senterpartiet mener derfor at disse veiene må prioriteres høyt.

Eksportverdiene Nordland bidrar med til Norge er særs viktig.

Fylkeskommunen må gi tydeligere signaler om hvordan vi ønsker den fremtidige flyplasstrukturen. Senterpartiet mener storting og regjering må sette Avinor i stand til å foreta investeringer og legge lengre planer.

Senterpartiet mener regjering og storting må øke satsingen på den elektroniske infrastrukturen. Økt bredbåndsatsing er viktig og svært lønnsomt for samfunnet.

Senterpartiet er sterkt imot Postdirektivet. Posten er fortsatt en svært viktig samfunnsaktør og nedbygging av Posten er uheldig for næringslivet og innbyggerne. Enhetsportoer er helt nødvendig og Nordland Senterpartiet ser

med bekymring på hva som kan skje med Posten som hele fylket er avhengig av.

Senterpartiet vil arbeide for:

- At flere flyruter bør vurderes som FOT ruter (offentlig støttede ruter).
- Kortbanenettet i fylket vårt må styrkes og utvikles til å kunne ta imot elektrifiserte fly. Ingen kortbaneflyplasser skal legges ned.
- Enda sterkere satsing fra staten på havner og farleder. Fylkeskommunen har vært og skal fortsatt være en aktiv pådriver for å sikre fremtidig finansiering.
- At Ofotbanen og Nordlandsbanen gis høyere prioritering fra storting og regjering. Nordlandsbanen må moderniseres og utvikles til å kunne ta i bruk lokomotiv med null eller lavutslipp, for eksempel elektriske eller hydrogenbaserte.
- Ofotbanen er en svært viktig strekning for hele landet og Narvikregionen. Denne må gis høyere prioritet og en finansieringsplan for dobbeltspor må komme på plass.
- Nordland Senterparti vil arbeide for å forlenge Nordlandsbanen fra Fauske og nordover.
- Økte rammer til bredbåndsatsing fra staten. Alle innbyggere i fylket vårt må ha høyhastighets bredbånd og god mobildekning.
- Økte bevilgninger til statlige veier.
- At det iverksettes flere tiltak mot påkjørsler av vilt og tamrein.
- Gjenoppretting av container-båtrute fra Bodø og nordover.
- Heving av standarden på europaveiene.
- Ferdigstille utbyggingen av E6 gjennom hele Nordland.

- Ladestasjoner for elbiler standardiseres.

Helse og omsorg

- *Helsetjenester nært folk, for folk.*

Senterpartiet vil ha trygge lokalsamfunn uansett om man bor i byen eller på bygda. Derfor vil vi satse på økt beredskap igjennom et desentralisert helsetilbud med fokus på nærhet til pasienten. Ved å sikre et godt tjenestetilbud lokalt forebygger man alvorlig sykdom eller dødsfall. Det må være et bredt tjenestetilbud ved sykehusene ettersom flere pasienter kan oppleve utfordringer ved å reise langt for å motta behandling.

Igjennom et desentralisert tilbud vil vi i best mulig grad kunne ivareta innbyggerne på best mulig måte.

Senterpartiet vil ha ned behandlingstiden på voldtektssaker, og ser derfor viktigheten av overgrepsmottak. Mottakene gjør en viktig jobb i forhold til henvisning til videre oppfølging, sikring av bevis og håndtering av krisereaksjoner. I situasjoner hvor overgrepene og\eller andre voldshandlinger foregår i nære relasjoner er det viktig å bevilge støtte til krisesentrene, og ikke minst utvide flere av disse til regionale sentre.

Helsetiltak rettet mot barn og unge må styrkes. Det igjennom både å styrke skolehelsetjenesten og tannhelsetjenesten. I tannhelsetjenesten må det tas en gjennomgang av organisering og finansiering med sikte på å forsterke arbeidet som gjøres.

Dagens tannklinikstruktur skal opprettholdes og kortest mulig reisetid til tannklinikker skal vektlegges. Det må tilrettelegges for betalende pasienter som generer inntekter til fylkeskommunen. Senterpartiet mener det er viktig å opprettholde gode helsetilbud for studenter og ungdom.

Senterpartiet vil:

- Satse på økt beredskap igjennom et desentralisert helsetilbud.
- Ha bedre helikopterberedskap langs kysten og kapasitet for søk og redning i de nordligste farvannene.
- Bevare lokalsykehusene i nordfylket.
- Bevare dagens fødestuer.
- Framtidig sykehusstruktur på Helgeland må søke å ivareta et best mulig tilbud med pasienten i fokus. Et helt avgjørende punkt er da reisetid og akutt transporttid for pasienter. Senterpartiet ønsker å satse på to fullverdige sykehus på Helgeland. Det er viktig med gode prehospitale tjenester og nærhet til et fullverdig sykehus. Det er også viktig at fødende kvinner får kortest mulig vei til et fødetilbud. Hvis det velges å bygge et stort sykehus er det viktig at det lokaliseres slik at nærhet til alle pasienter på Helgeland får hovedfokus.
- Nordland Senterparti mener det er viktig at prosessen rundt valg av sykehusstruktur på Helgeland må være ryddig, åpen og inkluderende, der befolkningens behov blir tatt på alvor.
- Opprette akutttilbud innen psykiatri på Helgeland og styrke psykiatritilbudet i hele fylket.
- Styrke akutttilbudet gjennom flere ambulanser, legeskyssbåter og innføre maksimal responstid.
- Opprette beredskap på enkelte fergesamband.

- Opprette flere overgrepsmottak ved sykehusene eller legevaktene i fylket.
- Utvide kommunale krisesentre til regionale krisesenter, og å opprette flere krisesentre.
- Styrke skolehelsetjenesten i videregående skole. Det skal være en 100% helsesykepleierstilling opp til 250 elever i videregående skole som skal ha som en del av sin stillingsbeskrivelse å ta del i skolens forebyggende arbeid spesielt innenfor psykisk helse.
- Skolehelsetjenesten bør blir mer tilgjengelig for elevene, også utenom ordinær skoletid.
- Beholde rabattene i tannhelsetjenesten for ungdom mellom 18-20 år, og eventuelt utvide denne.
- Senterpartiet vil arbeide for at fylkeskommunen lager en oversikt over skolenes behov for oppgradering til universell utforming, utarbeider konkrete planer og setter av penger til utbedringer.
- Gjennom holdnings- og informasjonsarbeid forhindre overgrep blant unge i forbindelse med rus og festing.

Kultur og frivillighet

- *Nordland skal ha et variert kulturliv og gi alle tilgang på kunst- og kultur.*

Det offentlige har ansvar for å legge til rette for at frivillighet og kultur blomstrer. Vi skal ha både profesjonelle og amatører. Kultur bygger fellesskap og fører til entusiasme og livskvalitet. Kulturen er for alle og skal ikke overlates til markedet alene for å sikre kvalitet, nyskaping og mangfold. Samfunnet som helhet skal ha ansvar for å ta vare på felles kulturminner.

I Nordland er det mange lokale kulturbygg. Offentlige bygg og felles arenaer bør være tilgjengelige på ikke-kommersielle vilkår for frivillige lag og kulturtiltak i lokalmiljøet. Frivillighet er viktig for et rikt kulturliv. Deltakelse i frivillige lag og organisasjoner gir verdifulle erfaringer som bygger demokrati og skaper likeverdige borgere. Frivillige organisasjoner er viktige partnere for å fremme lokal kultur og tradisjon, i folkehelsearbeid og næringsutvikling.

Senterpartiet vil:

- Arbeide for gode kulturinstitusjoner og kulturprosjekter.
- Bidra til gode og stabile støtteordninger til kulturarrangement over hele fylket.
- Være med på å gi økonomiske rammer som gjør at vi kan bygge nytt og ta vare på bygg der kultur og idrett utøves.
- Bidra med midler til idrettslag og andre foreninger som driver inkluderingsarbeid.
- At matkultur, jakt, fiske og fangstkultur også får fokus som et ledd i Nordlands arbeid med kultur.
- Ha fokus på kulturminnevern. Det er viktig for historiens skyld.
- Forsvare Den Kulturelle Skolesekken og Den Kulturelle Spaserstokken.
- Fortsatt være en aktiv støttespiller for samiske festivaler og andre arrangement som støtter opp om samisk språk og kultur.
- Det bør avsettes større beløp til bevaringsverdige bygg.

Utdanning og forskning

- *En likeverdig utdanning – Eleven i sentrum.*

Alle i Nordland uavhengig av sosial bakgrunn, personlige egenskaper og geografisk tilhørighet skal ha rett til en likeverdig mulighet for utdanning. Derfor vil Nordland Senterparti at de videregående skolene skal ha et mangfoldig og bredt tilbud.

Det er viktig at elevene har de beste forholdene for å kunne klare å fullføre videregående opplæring. Det forutsetter tilpassede lokaler for opplæringen. Mange elever opplever dessuten at det er tøft å flytte hjemmefra i ung alder, spesielt i forhold til rutiner, arbeidsoppgaver og økonomi, derfor mener Nordland Senterparti at det er viktig at flest mulig elever kan bo hjemme. I tillegg er en faktor for trivsel under utdanningsløpet en styrket skolehelsetjeneste for å forebygge psykiske helseproblemer blant elever på videregående skole.

Nordland Senterparti vil at skoleeier, elev og lærlingeombudet, Elevorganisasjonen, og elevrådskontakter skal samarbeide og gi nødvendig kompetanse innenfor elevrådsarbeid og elevmedvirkning. Nord universitet er en viktig aktør i Nordland. Senterpartiet er sterkt bekymret for at en reduksjon, i verste fall nedleggelse av flere studiesteder vil føre til kompetanseflukt, og manglende evne til å rekruttere kvalifisert personell til lovpålagte tjenester. Høyere utdanning må ikke sentraliseres. Nedleggelse av desentraliserte studietilbud vil særlig ramme de små kommunene som allerede sliter med rekruttering.

Senterpartiet vil at:

- Elever som må flytte hjemmefra skal ha muligheter som gjør det lettere å bo borte. Hybelstuer, middagstilbud og leksehjelp skal være tilgjengelige for borteboere.

- Opprettholde dagens skolestruktur, med særlig vekt på de estetiske og yrkesfaglige linjene.
- Nordland fylke skal ha minst tre inntaksregioner. For å sikre et desentralisert videregående skoletilbud.
- Rådgivningstjenesten skal profesjonaliseres gjennom kurs og utdanning av rådgivere.
- Lærere bør ha tilgang på kompetanse til å lage et alternativt pedagogisk opplegg til elever med psykiske helseproblemer.
- Alle elever skal ha tilbud om gratis trådløs dataenhet med relevant programvare. Skoleledere og lærere bør etter- og videreutdannes i digitale ferdigheter og pedagogisk bruk av digitale verktøy i skolen.
- Utdanning bør være tilpasset det lokale næringslivets behov. Linjer ved de videregående skolene som står i fare for å legges ned på grunnlag av få søkere skal markedsføres bedre for å sikre flere søkere.
- Undervisningsgårdsbrukene skal opprettholdes ved naturbruksskolene på Kleiva og Marka.
- Langsiktig bygging av kunnskap får fokus i Nordland. Det krever en fri, kritisk og uavhengig forskning. Kontakt mellom forskning og andre miljø er viktig for å sikre praktisk bruk av forskningsresultat i næring, forvaltning og samfunn.
- Kunnskapsmiljø i Nordland må sikres grunnleggende finansiering. Forskning og forskere i Nordland skal ha gode rammevilkår.
- Lærlingeordningen styrkes, og garanti for lærlinge plass videreføres.
- Samarbeidsavtalen om grenseelever med Troms og Trøndelag videreføres.
- Videreføre Nordlandsmodellen for å sikre at alle som går yrkesfag får mulighet til å fullføre utdanningen med lærlinge plass til alle.

- Økt satsing på sykepleierutdanning og lærerutdanning for å møte fremtidens behov for sykepleiere og lærere i Nordland.
- Styrke det desentraliserte utdanningstilbudet for å forhindre regional kompetanseflukt.
- At Nord universitet kan opprettholde og styrke sin studiestruktur ved at regjeringen må sikre finansiering.
- Vil ha nettbaserte og desentraliserte studietilbud, da det er viktig for å tilgjengeliggjøre utdanning for alle uavhengig av bosted.
- Opprettelse av International Diploma Programme i Nordland for å kunne gi bredere utdanningstilbud til Nordlandselevne i videregående skole.
- Bedre hospiteringsordning for ungdomsskoleelever i videregående skoler og arbeide for en styrket veiledningstjeneste for ungdomsskoleelever.
- VOFO (Voksenopplæringsforbundet) må reetableres i fylket.
- Arbeide for å hindre nedlegging av desentraliserte studietilbud, og opprettholde den eksisterende strukturen ved Nord universitet, fordi Senterpartiet mener desentraliserte studietilbud er med å sikre at kompetansen blir lokalt.
- Vurdere å innføre vekslingsmodellen (Steigen-modellen) for yrkesfaglig utdanning ved flere skoler.
- Arbeide for at alle elever i videregående opplæring får tilbud om opplæring i samisk.

Energi og miljø

- *Fremtiden er grønn, omleggingen foregår nå.*

I Senterpartiets miljøpolitikk står det ansvarlige mennesket i sentrum. I vår forvaltertenkning har mennesket ansvar for å ivareta naturen og miljøet. Vekst er ikke å forbruke mer, men å forvalte bedre. Menneskets framtid er avhengig av at naturens produksjonsevne og mangfold opprettholdes, dermed må ressursene brukes slik at de varer. Senterpartiet står i en tradisjon som mener at ressursene nyttes best gjennom bærekraftig bruk.

Trygg og stabil energiforsyning er en forutsetning for at folk skal kunne leve gode liv og drive næringsvirksomhet i hele landet. Det er et mål at mest mulig av energien vi bruker er fornybar. Derfor er en viktig målsetting å redusere energiforbruket, og produsere mer ren og fornybar energi. De fornybare energiressursene skal utvinnes og brukes på en mest mulig skånsom måte for naturen og for samfunnet.

Det overordnede prinsippet for miljøpolitikken og den økonomiske politikken for Senterpartiet er utvikling innenfor rammene av bærekraftig bruk.

Ressursene skal brukes på en slik måte at de varer lenge og ikke brukes opp av for intensiv bruk eller forurensing. Veksten skal ikke være større enn naturen og samfunnet kan tåle. I dag står verden overfor mange store utfordringer, matkriser, klimakriser, vannmangel og energimangel – for å nevne noen. Felles for disse utfordringene er at vi må ta naturen i bruk for å løse dem. Vi kan ikke verne oss bort fra klimaendringer, tvert imot må naturen brukes aktivt og på riktig måte.

Ressursene skal forvaltes slik at de kommer både nåværende og fremtidige generasjoner til gode. En stor del av løsningene finnes også innenfor en fornuftig forvaltning av naturressursene våre, og å sette naturen i arbeid for produksjon av mer fornybar energi.

Trygg og stabil energiforsyning er en forutsetning for at folk skal kunne leve gode liv og drive næringsvirksomhet i hele landet. Det er et mål at mest mulig av energien vi bruker er fornybar. Derfor er en viktig målsetning å redusere energiforbruket og produsere mer ren og fornybar energi. De fornybare energiresursene skal utvinnes og brukes på en mest mulig skånsom måte for naturen og samfunnet.

Nordland Senterparti vil arbeide for:

- At treverk skal benyttes som hovedmateriale i offentlige nyinvesteringer (CO2-binding).
- Rammebetingelser som oppfordrer til å velge lav- og nullutslippsløsninger i private nybygg.
- En betydelig opprustning og utbygging av EL-nettet for å tilrettelegge for økt energiproduksjon, sikre beredskapen, utjevne geografiske prisforskjeller, samt reduksjon av effektivitetstap.
- At Norges energiresurser skal forvaltes på en bærekraftig måte.
- Økt skogplanting som en del av fremtidens smarte klimaløsninger.
- Økt investering i kraftnettet for å være rustet for fremtiden.
- Utnytting av miljømerkeordninger der det er relevant, for å sikre bærekraftige anskaffelser.
- At fylkeskommunen setter «svanemerket» som betingelse ved salg av tomter til boligformål eller bygging av fylkeskommunale bygg.
- En rask og enkel konsesjonsbehandling for utbygging for fornybar energi.
- Fylkeskommunen bør utnytte miljømerkeordninger der det er relevant for å sikre bærekraftige anskaffelser.

- Nordland skal være ledende på teknologi og bruk av hydrogen som miljøvennlig energibærer.
- Kartlegging av nordlandskysten (etter modell av Astafjordprosjektet).
- Utbygging av gode nØdnett.

Ungdom

- *Ikke bare en del av fremtiden, ogsÅ en del av nåtiden*

Nordland er et fylke med store muligheter for ungdom. Å være ungdom i dag kan være utfordrende, som vist gjennom «*generasjon prestasjon*». Ungdom føler på et stort press fra ung alder knyttet til ulike faktorer. Senterpartiet vil arbeide for at hver enkelt opplever å mestre og lykkes i sine liv. Derfor er det viktig for oss at Nordland har gode tilbud innenfor psykisk helse og tilrettelegger for fysisk aktivitet.

Vi vil ogsÅ bidra til å skape positive holdninger og en inkluderende kultur, samt ha attraktive utdanningstilbud og gode muligheter for ungdom å etablere seg etter endt utdanning. Nordland Senterparti ønsker å bygge et fremtidsrettet fylke som ungdom ønsker å flytte hjem til.

Nordland Senterparti vil arbeide for:

- At fylkeskommunen skal være en pådriver for at trafikk- og kjøreopplæring skal være et undervisningstilbud på videregående skoler i fylket.
- At veiledning om videre valg til høyere utdanning skal starte det første året i videregående skole.

- Å bidra til at ungdom velger bort narkotika og andre rusmidler gjennom omfattende holdnings- og informasjonsarbeid på de videregående skolene.
- Å videreføre og videreutvikle ungdommens fylkesting som møteplass mellom ungdom og politikere der ungdom skal være med å sette dagsorden for å skape sin egen fremtid.
- Å stimulere til at ungdom kan flytte hjem etter endt utdanning. Det skal være et bredt tilbud av lærlingeplasser, trainee-ordninger og jobber i hele fylket.